

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 50 (1964)

Artikel: Untgidas-ulivadas
Autor: Maissen, Alfons
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882006>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 26.11.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

UNTGIDAS-ULIVADAS

DA ALFONS MAISSEN

Culs mieds rapids de communicaziun ein tiaras, naziuns e continents buca pli lunsch in da l'auter. Ils svaris de patertgar, de sentir ed agir restan, paran schizun de secarschentar cun la nova enconuschientscha. Nunditgont l'avischinaziun resta la distanza, la nuncapientscha pir che mai. A paucs ein viadis gronds ed incumbensativs pusseivels e lubi. Per quels vala denton mo il pugn de partenza ed il liug de destin. Tgi sa verificar sche lur intents ed impressiuns, lur rapports vegnan ad esser verdeivels, nizeivels, valeivels? Quei che buglia e sbuglia denter partenza e destin ei vit e nunperscrutabel. Auters han regl e talien de penetrar en lur expediziuns el funs ed el lartg dil spazi e de far stem cun egl acut e maun inschignus de tut quei che seregheglia dapi tschentaners, culturalmein, spirtalmein, en ina immensitad mai dumignada dal carstgaun.

Ils mieds moderns de communicaziun han ni paus ni ruaus, curseschan e van cun gronda facilitad, mo era cun gronda superficialitad sur tiara e mar. Igl um sincer vegn traso puspei pertscharts de sias pintgas enconuschientschas era mo sur ina tiaretta sco la Svizzeria, ni sur in intschess greppus e carpus sco il Grischun. Ton pli savein nus che nus restein pigns en fatscha all'immensitad de tiara e mar! —

Tgi sa enzatgei pli da rudien sur il marcau e la cuntrada che vegn discretta discretamein ella lavur che suonda? In marcau denter melli auters! E tuttina, quest marcau, questa tiara apparteneva avon 1918 ad ina cuminonza culturala e spirtala inspirada dagl occident, viveva en stretga allianza cull'Austria, cull'Ungaria. Novas undas socialas, politicas, religiosa han suenter 1944 stinschentaun cun la forza la continuitad, serrau anetgamein ils portals. Sch'ils confins ein era oz per la letga pli aviarts, e bein biars che anflan leu per temps ina canorta superficiala sco hosp e sco purtader de devisas, las guardias porticas ein cheu da di e da notg, e ord il tschelau e zuppau ei pauc d'eruir, pauc d'entelgir. Ins crei d'haver, mo ha nuot.

In substrat de cultura, en cardientschas de tempra occidentala, s'augmenta tras temps malvugli, tras liug e cuntrada, tschespet beinduras araus e semnaus d'in cristianissem buglient, e puspei stinschentaun. Span e debat' Remarcablas untgidas! Valeivlas enconuschientschas dils fatgs schi differents restan proporzionai sco'l fav en in lag. Per il nuncudischiu creschan las difficultads era cul lungatg nunentelgeivels, schegie de parentella zavrina enteifer las impurtontas gruppas de lungatg europeics.

De tut questa diversidad sa cun caschun in pign detagl de tradiziun, de superstiziun spuentar ins anetgamein ord la sien. Cardientshas hanadas che serebaultzan spontanmein, nunspetgadamein dal singul individi, ni era dalla cuminonza neuasi dal funs tras la cozza surtratga d'elements convenzionals, de nova societad, mo era tras patertgar cristian.

Mo surtut impressiononts, per motivs de diversidad quasi assoluta, ei la cultura musicala de certas regiuns e provinzas, sco per semeglia l'Istria, las inslas kvarnericas: Cres e Krk, al sid ne Rijeka (Fiume). Strusch 700 km naven da nus, e gia ina temprada de musica populara che savess buca esser per nossa ureglia ed imaginaziun pli jastra che ils pli extremists exempels de mieds e ritems de regiuns asiaticas u africanas. Tuns e melodias popularas sin remarcabels instruments, miedis cantai d'affons persuls ed en gruppas de carschi, cun intervals era de quarts tuns, cun structura melodica e ritmica per nus strusch tschaffabla, cun passaschas en parallelas de secundas, cun entradas solisticas, reprimas instinctivamein sc'il cametg dalla gruppa, cun fins e mesas fins abruptamein strubegiadas e strungladas giuaden el funs della gula. L'ureglia experta digl enconuschider de musica populara sto atribuir aulta vegliadetgna, unitad e gronda originalitad a questa musica. In svilup nuninterrut e nundisturbau ha saviu crear quest art enteifer in cert spazi buca scochemai tangibels d'influenzas exteriuras. Saults e mintinadas d'entiras mesas uras lunghezia secontan e sesunan senza cal, senza enconuscher notas. Leutier s'associeschan moviments e gèsts ligiai organicamein vid la funcziun, vid la fiasta ni cult en rocla.

Tut questa rihezia de tradiziuns aunc intactamein conservada tscheu e leu fa impressiun a jester e dumiesti. Las medemas experiencias serenoveschan cun cletg da vitg tier vitg, da insla tier insla. Mo tgei de tut quei ei perscrutabel e fixabel per il scars entelletg dil carstgaun? Co recepir e tuchegiar tut las undas che il singul human e l'entira carstgaunadad betta da minuta a minuta viaden el priel buglient dil temps, cun ses embrugls e carplinas de pievels e naziuns, sfranzladas leu, schurmegiadas tscheu, untagidas da dretg ed ulivaziuns da seniester. Diversidad carschida che vegn untagida dal svilup sfrenau ed anorganic. Con vanas e nunpusseivlas vegnan bein las abstracziuns de talas stentas ad esser?

Tgei resta sco coc della diversidad, d'emprovas d'unificaziun cun pussonza humana? Ei resta la gronda ulivada ella part nuntaccabla della carstgaunadad. Ei resta igl affon innocent, genuin, che lubescha agl entir mund semegliontas manifestaziuns de pura legria, de spuretgnadad naturala de spira carezia. El termagl digl affon, dell'affonza el senn pli lartg, de tut il mund, dil buob pli sferfatg, della mattella bufatga, semanifesta la gronda ulivada, il grondius podi de

partenza generala per il salvament. Auters pievels, autras isonzas e mieds materials della termaglientscha. Il termagliar, ils impuls naturals leutier restan sigl entir mund ils medems, ed il termagl resta termagl sublim della veta, tochen... che l'influenza dil con-tuorn disturbau, quella dil carstgaun miez selavagau, dil stadi egoi-stic, della scola supiervia, digl agen tissi, dil patertgar dils maligns cun lur rampins penetrescha ed anfla ingress el ravugl digl affon semarmenent. Cons surventschan la rampinada? Ei va en derutta, reda e s'enascha el baghetg della defensiun, tochen... ch'ils elegi, tschaffai dalla sauna raschun e reacziun, dalla grazia, pon pertschar-ver, entrai el stadi de madironza de tgierp e ded olma, la nova aurora, il coc ed il senn della veta.

Forsa eis ei pusseivel al lectur de fastisar ellas expectoraziuns suandontas in retratg e zun zuppau encarden della cordialitad eterna che sa reger en termagls, en giugs e stuccas innocentas d'affons, en regurdientschas d'isonzas stulidas d'ina baselgia universal, sco quei ch'igl era pusseivel avon la davosa sguardinada. Las manifestaziuns han stuiu untgir, mo il spért che quellas fladavan e fladan, secoi e secuida senza cal sut ina cozza fasierla de tschendra che less, mo che po mai stinschentar la verdad.